

**Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Relokalizace průmyslu do EU
v rámci procesu reindustrializace**

(2014/C 311/03)

Zpravodaj: **pan IOZIA**

Spoluzpravodaj: **pan LEIRIÃO**

Dne 19. září 2013 se Evropský hospodářský a sociální výbor, v souladu s čl. 29 odst. 2 jednacího řádu, rozhodl vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy k tématu

Relokalizace průmyslu do EU v rámci procesu reindustrializace.

Poradní komise pro průmyslové změny, kterou Výbor pověřil přípravou podkladů na toto téma, přijala stanovisko dne 8. dubna 2014.

Na 498. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 29. a 30. dubna 2014 (jednání dne 29. dubna 2014), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 139 hlasy pro, nikdo nebyl proti a 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Závěry a doporučení

1.1 EHSV je přesvědčen, že pro zastavení hospodářského poklesu Unie je zapotřebí obnovit průmysl, zejména zpracovatelský, který je silnou stránkou výrobní struktury. Záměrem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy je identifikovat některé užitečné nástroje pro podporu iniciativy Komise zaměřené na reindustrializaci Evropské unie a zabývající se tématem návratu podniků, jež své aktivity přemístily jinam. Také Evropská komise zahájila proces analýzy v souvislosti s tématem návratu podniků. EHSV je potěšen, že souběžně s přípravou tohoto stanoviska byl Eurofound pověřen vypracováním série údajů nezbytných pro pochopení rozsahu tohoto jevu a možných řešení.

1.2 EHSV podporuje návrh předložený místopředsedou Komise panem Tajaním, jenž spočívá v rozvoji politiky reindustrializace Unie a opětovném dosažení podílu průmyslu na evropském HDP alespoň ve výši 20 %, oproti současným 15,1 %, a navrhuje projekt rozšířit a posílit pod heslem „evropský sociální pakt pro nový udržitelný a konkurenceschopný průmysl“. V jednom ze svých nedávných sdělení ⁽¹⁾ stanovila Komise několik priorit, mezi něž patří

- rozšířené zohledňování průmyslové konkurenceschopnosti, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována produktivitě v oblasti služeb za účelem zvýšení konkurenceschopnosti průmyslu a hospodářství EU obecně;
- maximalizace potenciálu vnitřního trhu prostřednictvím rozvíjení nezbytné infrastruktury, poskytování stabilního, zjednodušeného právního rámce a
- rozhodné provádění nástrojů regionálního rozvoje spolu s vnitrostátními a evropskými nástroji na podporu inovací, dovedností a podnikání; rozšířené zohledňování průmyslové konkurenceschopnosti, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována produktivitě v oblasti služeb za účelem zvýšení konkurenceschopnosti průmyslu a hospodářství EU obecně; maximalizace potenciálu vnitřního trhu prostřednictvím rozvíjení nezbytné infrastruktury, poskytování stabilního, zjednodušeného právního rámce a rozhodné zavedení nástrojů regionálního rozvoje spolu s vnitrostátními a evropskými nástroji na podporu inovací, dovedností a podnikání.

1.3 EHSV vyzývá Evropskou unii, aby stanovila evropský akční plán zohledňující tyto body, a předkládá následující konkrétní doporučení:

- navrhnout politiky pro zrychlení inovací a zvýšení produktivity za účelem vytvoření konkurenční výhody;
- identifikovat nové bankovní nástroje pro usnadnění přístupu k financování a urychlení žádaných investic;

⁽¹⁾ COM(2014) 14 final.

- podporovat opatření k zajištění účasti evropského zpracovatelského průmyslu ve všech fázích hodnotového řetězce;
- zajistit, aby reindustrializace a návrat do původních zemí byly součástí udržitelné evropské průmyslové politiky zaměřené na investice, technologie, podnikání, vzdělávání, inovace, ceny energie, infrastrukturu, obchod atd.;
- zajistit koherentní, stabilní právní předpisy a právní jistotu;
- zajistit efektivní fungování vnitřního trhu;
- zajistit, že environmentální legislativa je v souladu s cyklem konkurenceschopnosti a investičními cykly evropského průmyslu;
- modernizovat infrastrukturu;
- financovat potřeby podniků;
- podporovat evropskou energetickou politiku;
- zajistit kvalifikovaná pracovní místa na evropském trhu;
- řešit nedostatek kapacit a dovedností ve zpracovatelském průmyslu;
- vytvořit systém účinného řízení lidských zdrojů, který bude podporovat profesní činnost, profesní dovednosti a inovativnost a bude zejména využívat kreativních možností, jež přinášejí subjekty občanské společnosti, jako jsou např. vnitrostátní a evropská sdružení technických a vědeckých pracovníků.

Členské státy EHSV žádá, aby:

- vybudovaly nové průmyslové zóny a zařízení nebo revitalizovaly ty existující, jež snížily svou aktivitu v důsledku přesunu výrobních provozů do zahraničí;
- aktualizovaly nebo obnovily výrobní nástroje a procesy, tak aby byly v souladu s novými požadavky politiky udržitelného rozvoje;
- zavedly vyváženější a stabilnější daňový systém v zájmu podpory domácí spotřeby a přilákání přímých zahraničních investic;
- zřídily speciální informační centra pro procesy delokalizace a návratu do původních zemí.

1.4 EHSV se domnívá, že zásadně důležitá je integrovaná průmyslová politika s jednoznačnějšími cíli na evropské, národní, regionální a místní úrovni, jež bude schopna přilákat investice do všech výrobních odvětví (s vysokou i nízkou technologickou náročností). Tyto politiky by se měly zaměřit na globální hodnotový řetězec se zahrnutím výzkumných, inovačních a rozvojových činností.

1.5 EHSV je přesvědčen, že je nezbytné stanovit si ambiciózní a zároveň realistické cíle v oblasti reindustrializace v Evropě, jež by měly být splněny do roku 2020. V tomto kontextu mohou k dosažení navržených cílů přispět politiky napomáhající návratu delokalizovaných výrobních činností.

1.6 Hlavní důvody návratu podniků z Číny zpět na západ lze shrnout takto:

- náklady na delokalizaci převyšující předpoklady;
- zvýšení produktivity, snížení nákladů a zlepšení dovedností, jichž dosáhla řada národních podniků západních zemí díky programům pro neustálé zlepšování;
- přání umístit výrobu a projektování na národní úroveň za účelem lepší spolupráce;

- rostoucí komplexnost výrobků a potřeba změny obalů pro uspokojení preferencí zákazníků;
- snížení nákladů na energie v USA;
- intenzivnější vládní prorůstová opatření v USA;
- potřeba nadprodukce pro vyplnění kontejnerů;
- čekání na výrobky z důvodu nejistých dodávek, nepravidelné jakosti a celních postupů;
- zvýšení nákladů na dopravu v důsledku nezaplňenosti přepravních lodí;
- velké zásoby ve skladech, jimiž se řeší otázky momentálně přepravovaného zboží, cyklů, nouzových zásob, nejistých dodacích lhůt a kontroly jakosti;
- růst mimořádných nákladů;
- kazovost výrobků je mnohem vyšší než u výrobků pocházejících z místních zdrojů, je třeba provádět doplňkové kontroly materiálů a odchylek, zákazníci jsou méně spokojení;
- snížení rozdílu v nákladech existujících v hostitelské zemi a nákladech v původní zemi (náklady na pracovní sílu a na dopravu);
- provozní faktory – snížení provozní flexibility, objednávky, přísnost při propouštění zboží, postihy za zpožděné dodávky;
- objednávky v povinné minimální výši z důvodu objemu kontejnerů;
- slabá reakce na poptávku zákazníků z důvodu fyzické vzdálenosti mezi místem výroby a vývojovými středisky;
- výroba a dodávky – dopad na životní cyklus výrobku;
- zvýšené náklady na koordinaci dodavatelského řetězce;
- problémy s jakostí (nízká jakost výrobků);
- dostupnost dovedností (nedostatek dobře vyškolených technických pracovníků a kvalifikovaných dělníků v hostitelské zemi);
- vysoká nezaměstnanost v původní zemi;
- rizika spojená se směnnými kurzy.

1.7 Aby byla zpracovatelská průmyslová odvětví konkurenceschopná na dnešních trzích, potřebují spolehlivé a flexibilní dodávky. Jedním ze způsobů, jak mohou podniky řešit tyto potřeby, je návrat výroby do původních zemí. Podle EHSV spočívají klíčové politiky na podporu podniků zpracovatelských odvětví, které se rozhodnou relokalizovat výrobu do Evropy nebo zde rozšířit své podnikání, ve vytvoření prostředí vhodného pro investující podniky, v zajištění profesionálních dovedností, v nabídce konkurenceschopných nákladů na energie a v přístupu k financování a na trhy.

1.8 Komise poukázala na to, že „mezi lety 2008 a 2012 se prodejní ceny elektřiny pro průmyslové podniky v EU zvyšovaly průměrně o 3,5 % ročně a ceny zemního plynu o 1 % ročně. Výsledkem je, že odhadované ceny elektřiny pro průmysl jsou podle Mezinárodní energetické agentury ⁽²⁾ v EU dvakrát vyšší než ve Spojených státech a v Rusku a o 20 % vyšší než v Číně. Cenový nepoměr je ještě vyšší u zemního plynu: ten je v Unii pro průmysl EU třikrát až čtyřikrát dražší než pro jeho konkurenty ze Spojených států, Ruska a Indie, o 12 % dražší než v Číně, ale levnější než v Japonsku. Ceny, které průmysloví uživatelé nakonec skutečně zaplatí, se však v jednotlivých členských státech mohou lišit.“ ⁽³⁾

1.9 EHSV se do hloubky zabýval otázkou energeticky náročných průmyslových odvětví v Evropě ⁽⁴⁾ a navrhl řadu opatření a doporučení, jež by těmto odvětvím umožnila pokračovat ve výrobě v Evropě. Při této příležitosti také opět vyzývá evropské instituce, aby připravily společnou energetickou politiku a řešily problém konkurenceschopnosti z hlediska kapitálu a energie. Vyzývá sociální partnery, aby posílili spolupráci za účelem vypracování paktu pro rozvoj, jež by zohlednil zvláštnosti a ochranu evropského sociálního modelu, který zaručuje naplnění cílů Lisabonské smlouvy v oblasti sociálně tržního hospodářství.

1.10 Vzájemná konzistentnost politik má významné důsledky. Prvním z nich je, že budoucí rozvoj spočívá v přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku, což vyžaduje ucelenost na poli výzkumu, legislativy a podpůrných programů. Druhý důsledek souvisí se sociálně udržitelným rozvojem a ptažmo se vztahem mezi konkurenceschopností a prací – tedy kvalifikovaná pracovní místa podporující začlenění, a to pro všechny, což samo o sobě může generovat kvalitní rozvoj, a tudíž přidanou hodnotu z hlediska konkurenceschopnosti.

1.11 EHSV se domnívá, že lepší vztahy mezi podniky a bankami, zaměřené na reálnou ekonomiku, by mohly napomoci plodné součinnosti a zhodnocení konkurenčních výhod souvisejících s jejich přítomností na zahraničních trzích.

1.12 Evropské podniky by se měly soustředit zejména na inovace, kvalitu, důvěryhodnost, výsledky a funkčnost svých výrobků. Musí posoudit svou environmentální „stopu“ a v rámci výrobních procesů brát zřetel na sociální odpovědnost podniků. V zájmu zajištění konkurenceschopnosti podniků je však stejně tak nezbytné udržet pod kontrolou nákladové aspekty – zejména náklady na platy a energii – a za tímto účelem přijmout potřebná opatření.

1.13 Posun našich výrobních systémů, infrastruktury a ekonomik směrem k udržitelnosti a jejich přizpůsobení demografickým změnám, odborná příprava nových generací a přizpůsobení evropské pracovní síly mezinárodní dělbě práce, to vše vyžaduje obrovské investice, které je třeba důsledně a koordinovaným způsobem realizovat na evropské úrovni.

1.14 Udržet v Evropě širokou a rozmanitou výrobní základnu je důležité pro zachování dovedností, kterých lze jen obtížně znovu nabýt v případě jejich ztráty. Specifické výrobní dovednosti v některých odvětvích by mohly být v širším kontextu důležitým vstupem pro vývoj nových výrobků.

1.15 Je třeba posílit a zachovat evropskou kapacitu ve výzkumu a inovacích, aby byl zajištěn stabilní a trvalý udržitelný rozvoj, a za tímto účelem jsou nezbytné inteligentní, efektivní a účinné právní předpisy, jež by napomohly vytvoření lepších podmínek, usměrňovaly vedoucí pozici v oblasti technologií, vytvářely kvalitní pracovní místa v oblasti V&I a ve výrobě a podpořily bezpečnost a udržitelnost ⁽⁵⁾.

Podniky zvažující delokalizaci by měly vědět, co chtějí a jakým způsobem je to možné realizovat v rámci EU. Potřebují přístup ke spolehlivým údajům, informacím a radám, aby byly schopny odhadnout výhody a nevýhody a rovněž skutečné náklady. Zastoupení EU a členských států v důležitých zemích by měla posílit poradenství, které poskytují, a totéž by měly učinit místní a regionální orgány. To vše proto, aby se zjistilo, zda je možné dosáhnout stejného cíle i uvnitř Unie.

⁽²⁾ U těchto cen nedochází ke korekci prostřednictvím rozdílů v kvalitě, neboť dodávky elektřiny v EU jsou spolehlivější a mají méně výpadků než v citovaných zemích.

⁽³⁾ COM(2014) 14 final.

⁽⁴⁾ ces1857-2011_ac_cs.doc.

⁽⁵⁾ INT 451/– Výzkum a vývoj: podpora konkurenceschopnosti, Úř. věst. C 277, 17.11.2009, s. 1.

1.16 Hlavní důvody, které podniky vedou k relokaci, jsou uvedeny v odstavci 1.6.

1.17 ESHV těší, že Evropská komise zahrnuje proces relokace do původních zemí do své průmyslové agendy coby faktor zrychlení průmyslové činnosti, tvorby nových pracovních míst a přetvoření zpracovatelského průmyslu v hnací sílu budoucnosti Evropy. Dohoda, jež byla nedávno uzavřena s organizací Eurofound, představuje drobný první krok správným směrem.

2. Úvod

2.1 „Nadále již nelze připouštět odchod našeho průmyslu z Evropy. Naše ukazatele jsou naprosto jednoznačné: evropský průmysl může stimulovat růst a vytvořit pracovní místa. Dnes máme v Evropě zajištěny podmínky pro její udržitelnou reindustrializaci, pro rozvoj nezbytných investic do nových technologií a pro obnovu atmosféry důvěry a podnikavosti. Na základě spolupráce a obnovení důvěry můžeme dosáhnout návratu průmyslu do Evropy.“⁽⁶⁾

2.2 V posledních letech jsme byli svědky postupného přemísťování výrobní činnosti z Evropy do třetích zemí a postupné deindustrializace, jež způsobila pokles podílu průmyslu na evropském HDP, který se během několika málo let snížil z 20 na 15 %. Od roku 2008 přišla EU ve zpracovatelském průmyslu o 3,5 milionu pracovních míst.

2.3 Tzv. *off-shoring* neboli rozhodnutí přesunout vlastní výrobu do zahraničí představoval, přinejmenším do 70. let 20. století, jednu z nejrozšířenějších strategií podniků zpracovatelského průmyslu z hlavních západních industrializovaných zemí. Často bylo toto manažerské rozhodnutí doplněno o rozhodnutí externalizovat výrobní činnost (tzv. *outsourcing*), což přispívalo ke vzniku ekonomických jevů s názvy jako „*global factory*“ (globální továrna), „*international supply chain*“ (mezinárodní dodavatelský řetězec) nebo „*global commodity chains*“ (globální řetězce zboží), jež byly později přejmenovány na „*global value chains*“ (globální hodnotové řetězce)⁽⁷⁾.

2.4 Procesu „přesunu bohatství“ ze zemí OECD do velkých a lidnatých zemí se střední výší příjmů z velké míry vládly Čína a Indie, ale nyní se na něm podílejí i další země, jako Brazílie nebo Jižní Afrika. Od roku 1990 zaznamenalo 20 největších států-producentů po celém světě, včetně USA a EU (Německo, Itálie, Francie, Spojeného království, Španělska a Nizozemska), velmi silný pokles průmyslové výroby. V USA od roku 1987 poklesl podíl pracovních míst v průmyslové výrobě z 21 % na méně než 11 %⁽⁸⁾.

2.5 „Protikrizové politiky zemí eurozóny je třeba přezkoumat, neboť hrozí, že by mohly situaci ještě zkomplikovat.“ „Pokud tkví příčina této krize v rostoucích rozporech mezi ekonomikami eurozóny, je nutné korigovat politiku úsporných opatření. Tato politika sama o sobě nemůže vyřešit problémy nedostatečné konkurenceschopnosti Evropy, naopak hrozí, že situaci ještě zhorší.“⁽⁹⁾

2.6 Přetrvávání hospodářské krize a krize státního dluhu v některých zemích se silnou průmyslovou tradicí způsobilo další útlum sekundární průmyslové činnosti. Vysoké náklady na energii, zejména u odvětví náročných na spotřebu energie (např. ocelárny), odradily od investic a v některých případech vedly k delokalizaci.

⁽⁶⁾ *Industrial revolution brings industry back to Europe*, 10. prosince 2012 – komisař Tajani.

⁽⁷⁾ Zpráva střediska *Centro Europa Ricerche* na téma internacionalizace, č. 3/2013, s. 57.

⁽⁸⁾ *The Mechanics Behind Manufacturing Job Losses*, William T. Gavin in: *Economic Synopses*, 2013, č. 20.

⁽⁹⁾ *Lectio Magistralis*. London school of Economics. 3. prosince 2013.

2.7 Evropská unie by se měla zaměřit na využívání klíčových základních technologií a na automatizaci. Významnou funkci, pokud jde o budoucnost evropského průmyslu, plní i další faktory, jako je čistá a vyspělá výroba, investice do inteligentních sítí a rovněž energetická účinnost a udržitelná mobilita; umožňují například vytvoření nových pracovních míst v krátké době.

3. Evropská průmyslová politika a reindustrializace

3.1 Cílem současné průmyslové politiky Evropské unie je zlepšit platný právní rámec a posílit konkurenceschopnost podniků, aby si podniky mohly udržet svou úlohu hnací síly udržitelného růstu a zaměstnanosti v Evropě. Právním základem průmyslové politiky EU je článek 173 Smlouvy (SFEU).

Reindustrializací se rozumí soubor iniciativ a programů na podporu hospodářsko-výrobního rozvoje v oblastech, které byly zasaženy průmyslovými, socioekonomickými a environmentálními krizemi. Evropa dnes více než kdy jindy potřebuje, aby její reálná ekonomika podpořila obnovu růstu a zaměstnanosti, a to prostřednictvím nového období reindustrializace. Průmysl má významný multiplikační efekt. Bylo spočítáno, že sto pracovních míst vytvořených v tomto odvětví umožní vznik další stovky míst v jiných hospodářských odvětvích⁽¹⁰⁾. Evropská komise ve sdělení s názvem Za obnovu evropského průmyslu, přijatém dne 22. ledna 2014, vyzývá členské státy, aby uznaly zásadní význam průmyslu z hlediska tvorby pracovních míst a podpory růstu a systematictěji zahrnovaly otázky související s konkurenceschopností do všech oblastí politiky⁽¹¹⁾.

3.2 V roce 2012 Komise zahájila strategii pro reindustrializaci Evropy s cílem zvýšit podíl průmyslové výroby na evropském hospodářství, a to z 15 na 20 % HDP do roku 2020. Tato iniciativa spočívá na čtyřech pilířích: vyšší investice do inovací, vzdělávání úzce navázané na potřeby podniků a lepší přístup k financování a na trhy⁽¹²⁾.

3.3 EHSV má za to, že Unie musí rozvíjet jednotnou strategii: evropskou průmyslovou politiku, jež určí strategická odvětví s cílem posílit celý řetězec průmyslové výrobní činnosti, ať už ty, v nichž vznikají konečné výrobky, nebo ty, jež produkují polotovary. EHSV vypracoval stanovisko⁽¹³⁾ ke sdělení Komise Akční plán pro evropské ocelářství⁽¹⁴⁾, v němž stanoví konkrétní a urgentní opatření na podporu jednoho z pilířů zpracovatelského průmyslu: základní výrobky vysoké kvality, jež představují skutečnou přidanou hodnotu pro navazující průmysl, zejména pro strojírenství, odvětví elektroniky, inženýrské činnosti, jemnou mechaniku, automobilový průmysl, stavebnictví a stavbu lodí, abychom uvedli ty nejdůležitější.

3.4 V celé řadě stanovisek věnovaných tématu průmyslové transformace navrhl EHSV řešení a stanovil postupy, kterými lze dosáhnout toho, aby evropský průmysl opět zaujal místo, jež mu přísluší. EHSV je naprosto přesvědčen, že obnova průmyslu má zásadní význam pro hospodářský rozvoj, růst a prosperitu, které tvoří základnu evropského sociálního modelu.

3.5 „Výrobní odvětví je stále jakousi strojnou hospodářského růstu: regiony, v nichž se zvýšil podíl průmyslu, zaznamenaly větší nárůst HDP. Lze to vysvětlit tím, že ve výrobním sektoru díky inovacím výrobků a procesů stoupá produktivita, což se přenáší i do dalších odvětví – k informatizaci služeb by nikdy nedošlo, kdyby nebyl vyroben počítač. Právě ve výrobním odvětví se uplatňuje výzkum a vývoj, jež jsou základem inovací.“⁽¹⁵⁾⁽¹⁶⁾

⁽¹⁰⁾ <http://www.labanconota.it/finanza/globalizzazione-delocalizzazione-reindustrializzazione.html>.

⁽¹¹⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/mission-growth/index_en.htm.

⁽¹²⁾ *Silnější evropský průmysl pro růst a hospodářskou obnovu – Aktualizace sdělení o průmyslové politice* (COM(2012) 582 final), 10. října 2012.

⁽¹³⁾ V procesu přijímání. CCM/117 – Akční plán pro evropské ocelářství.

⁽¹⁴⁾ COM(2013) 407 final.

⁽¹⁵⁾ *Industria motore di ricchezza? La risposta positiva delle regioni europee* (Průmysl motorem blahobytu? Pozitivní reakce evropských regionů) (*Scenari industriali – Centro studi Confindustria*, červen 2011).

⁽¹⁶⁾ Kapitola 4 – A „*manufacturing imperative*“ in the EU: the role of industrial policy. *European Competitiveness Report 2013, Towards Knowledge Driven Reindustrialisation*.

3.6 Byly navýšeny disponibilní evropské finanční prostředky. Prostředky vyčleněné pro iniciativu Horizont 2020, program pro oblast výzkumu, vývoje a inovací, byly navýšeny z 54 na 80 miliard eur. Evropské strukturální a investiční fondy (ESI fondy) jsou k dispozici členským státům ve výši nejméně 100 miliard eur za účelem financování investic do inovací, v souladu s prioritami průmyslové politiky. COSME, evropský program pro konkurenceschopnost podniků a malých a středních podniků, má na období 2014–2020 rozpočet ve výši 2,3 miliardy eur. SPIRE – *Sustainable Process Industry through Resource and Energy Efficiency* (Udržitelné výrobní procesy prostřednictvím účinného využívání zdrojů surovin a energie) – je nové partnerství veřejného a soukromého sektoru podepsané v prosinci 2013 a součást iniciativy Horizont 2020, na které je z rozpočtu Unie na příštích sedm let vyčleněno 900 milionů eur⁽¹⁷⁾.

3.7 „Nanotechnologie, mikro a nanoelektronika a rovněž sektor polovodičů, vyspělé materiály, biotechnologie a fotonika, robotizace a 3D tisk, to jsou oblasti, jež v Unii zaznamenávají neuvěřitelný růst. Osvojení si těchto technologií přináší možnost řídit přechod na ekonomiku založenou na znalostech a vyznačující se nízkými emisemi CO₂.“⁽¹⁸⁾

3.8 V návrhu zprávy o reindustrializaci Evropy s cílem podpořit konkurenceschopnost a udržitelnost⁽¹⁹⁾ podtrhuje EP, že „že budoucí (...) postavení evropského průmyslu spočívá ve strategii obnovy průmyslu pro udržitelnou Evropu (RISE), která usiluje o technologické, obchodní a sociální inovace směřující ke třetí průmyslové revoluci, jejíž součástí je nízkouhlíková modernizační ofenziva.“

3.9 Společná budoucnost „Evropy coby oblasti s moderním průmyslem“ spočívá ve skutečné a řádné modernizační ofenzivě nejméně na pěti polích: posílení technologických a výrobních inovací, což zahrnuje investice do výzkumu a konkurenceschopnosti; omezení prodlev, netransparentnosti a těžkopádnosti veřejné správy; usnadnění života MSP; vytvoření vhodné IT a dopravní infrastruktury (Nástroj pro propojení Evropy, TEN-T, TEN-E a Digitální agenda); zajištění oběhu kapitálu, jenž bude dostupný a bude mít pákový efekt, přiláká a bude stimulovat soukromé prostředky a bude sledovat rovněž střednědobé investiční cíle.

4. Návrat do původních zemí

4.1 Návrat podniků do původních zemí (anglicky *reshoring*) je dobrovolnou podnikovou strategií, která znamená částečnou či celkovou relokaci výroby do původní země či původního regionu (anglicky *backshoring*) navazující na její předchozí delokalizaci (interně prováděné výroby či externalizované výroby)⁽²⁰⁾. *Offshoring* je anglický pojem pro delokalizaci výroby či části výroby nějaké společnosti z evropské země do nějaké třetí země.

4.2 V posledních letech řada průmyslových podniků učinila rozhodnutí přemístit část svého výrobního řetězce mimo Unii; původně se chtěly přiblížit k rozvíjejícím se trhům, později k tomu většinu z nich vedla možnost snížit náklady na pracovní sílu a přiblížit se ke zdrojům. Důsledkem tohoto trendu je dnes situace, kdy je evropský trh s 500 miliony obyvatel největším spotřebitelem průmyslových výrobků, jež nepocházejí z Evropy. Jaké faktory by mohly ovlivnit návrat těchto podniků? Na mezinárodní a evropské úrovni by návrat části těchto podniků přinesl výhody, jež není radno podceňovat: vytvoření nových pracovních míst, omezení ztráty know-how a posílení značky „made in“. S ohledem na četné důvody a klíčové faktory, jež ovlivňují rozhodnutí výrobu delokalizovat a/nebo relokalizovat, by bylo vhodné učinit podrobný rozbor výhod a nevýhod, a to jak na mezinárodní úrovni, tak na úrovni jednotlivých podniků.

4.3 Proces delokalizace výroby z Evropy do Asie pokračuje. V období 2007–2009 přesunulo alespoň zčásti svou výrobu asi 40 % podniků s více než 50 zaměstnanci, a to zejména energeticky náročnou výrobu. Naproti tomu zde existuje určitý počet zemí střední a východní Evropy, jež si zachovaly významný podíl výrobní činnosti.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/research/press/2013/pdf/ppp/spire_factsheet.pdf.

⁽¹⁸⁾ Kapitola 5 – *EU production and trade based on key enabling technologies. European Competitiveness Report 2013, Towards Knowledge Driven Reindustrialisation.*

⁽¹⁹⁾ Zpravodaj: Reinhard Bütikofer – PR\936863IT.doc – PE510.843v01-00 2013/2006(INI).

⁽²⁰⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.

4.4 Evropské podniky jsou z důvodu pokračování krize velmi opatrné a vyhýbají se plánování dalších investic i změnám stávajících dodavatelů.

4.5 Proces relokalizace je v Evropské unii negativně ovlivňován řadou faktorů, mezi něž patří:

- velmi silné euro;
- nízká produktivita;
- sociální náklady, jež jsou vyšší než v jiných zemích s mnohem nižšími pracovními náklady a neexistující sociální ochranou;
- rostoucí náklady na energie;
- nedostatek pozitivních řešení;
- jedním z možných řešení by mohlo být vytvoření specifických iniciativ zaměřených na relokalizaci do velmi znevýhodněných oblastí.

4.6 *Trend relokalizace v USA*

4.6.1 Americké podniky postupně navracejí svou výrobu zpět do země. Tato změna odráží skutečnost, že Čína po letech rychlého růstu mezd a v důsledku dalších faktorů ztratila konkurenční výhodu nízkonákladového centra výroby. Jedním z faktorů, jež napomohl relokalizaci, bylo snížení cen energií v USA.

4.6.2 V Číně bylo podnětem ke vzniku tohoto novodobého trendu zvýšení nákladů na práci a cen energie, důsledky z hlediska inovací, krádeže duševního vlastnictví a rozšířenější využívání techniky analýzy celkových nákladů, jež zohledňuje a vypočítává všechny náklady a rizika. Díky využívání TCO (*Total Cost of Ownership* – celkové náklady spojené s vlastnictvím) společnosti věnující se analýzám pomáhají identifikovat skutečně všechny náklady spojené s operacemi delokalizace.

4.6.3 Mezi průmyslová odvětví zapojená do činností souvisejících s návratem výroby patří výroba nástrojů, automobilový průmysl, odvětví základních kovů, strojírenství, zpracování kovů, robotiky, lékařských a vědeckých nástrojů, zdravotnictví, výroba počítačů a elektroniky, speciálních chemikálií, plastů, obalový průmysl atd.

4.6.4 Logiku zpětného přesunu uplatňují při rozhodování všechny výrobní podniky. Vzhledem k tomu, že podniky provádějí komplexnější, celkovou analýzu nákladů, zjišťují, že zvýšení nákladů na práci ve spojení se „skrytými náklady“ delokalizace často vynulují konkurenční výhodu.

4.6.5 Existuje hnutí, do něhož jsou zapojeny Spojené státy a různá sdružení a které se zabývá vytvořením nové značky „Made in America, Again“, která by měla motivovat klienty k nákupu amerických výrobků a zařízení. Další iniciativou na národní úrovni zaměřenou na relokalizaci podniků na americké území je iniciativa s názvem „Reshore now“⁽²¹⁾.

4.6.6 Podniky, jež se vrátí zpět, obvykle dosáhnou snížení skladových zásob o 50 %, ale v některých případech může být toto snížení tří či šestinásobné. Mezi důvody snížení objemu skladovaného zboží lze jmenovat: lepší platební podmínky, menší objemy zásob, kratší a pevně stanovené lhůty dodání.

4.6.7 V průzkumu, který uskutečnil Massachusetts Institute of Technology, byla podnikům položena otázka, jakým vládním opatřením by bylo možné změnit situaci. Pětí nejdůležitějšími opatřeními, jež by mohla provést vláda Spojených států, aby povzbudila relokalizaci podniků, se stala tato:

⁽²¹⁾ <http://www.reshorennow.org>.

1. snížení daní (68,3 %);
2. daňové úlevy (65,9 %);
3. pobídky pro VaV (60,0 %);
4. zlepšení vzdělávání/odborné přípravy v oblasti požadovaných dovedností (43,8 %);
5. zlepšení infrastruktury (38,0 %).

4.6.8 Podle organizace Boston Consulting Group patří mezi tři nejdůležitější faktory ovlivňující relokizaci podniků: i) náklady na práci, ii) blízkost k zákazníkům, iii) kvalita výrobků. Další faktory zahrnují dostupnost kvalifikované pracovní síly, náklady na dopravu, dodací lhůty a snadnost podnikání. I podle ukazatelů se USA stávají nízkonákladovým výrobcem vyspělého světa, a jsou tedy čím dál atraktivnější.

4.7 Jaký je výsledek studií a průzkumů týkajících se relokizace v EU? O procesu relokizace v Evropě mnoho studií známo není. Studie o delokalizaci německých podniků zjistila, že v průběhu 4 let přesunula svou výrobu zpět jedna šestina až jedna čtvrtina těchto podniků. Francouzské podniky činné v oblasti informačních technologií, které delokalizovaly svou IT činnost, si stěžovaly na nepředvídané náklady, kvalitu a logistické problémy. Jedna studie zabývající se výrobními podniky ze Spojeného království, které v průběhu let 2008–2009 delokalizovaly svou výrobu, ukázala, že 14 % z nich už činnost přesunulo zpět⁽²²⁾. Evropská komise ve sdělení COM(2010) 614 na téma „Integrovaná průmyslová politika pro éru globalizace – Konkurenceschopnost a udržitelnost ve středu zájmu“ se o tomto jevu zmiňuje, ale nepoužívá výslovně pojem relokizace.

5. Výsledky veřejných slyšení v Bruselu a Bergamu

5.1 Při veřejných slyšeních, která uspořádal EHSV v Bruselu a Bergamu, proběhla prezentace zkušeností s delokalizací a relokizací a byly představeny možné budoucí scénáře v různých odvětvích výrobního průmyslu v rámci procesu reindustrializace Evropy.

5.2 Světovou ekonomiku řídí především tržní síly, jež významně ovlivňují rozhodnutí podniků týkající se delokalizace a relokizace výrobní činnosti samé.

5.3 Studie provedená ve Spojeném království ukazuje, že delokalizace do zemí s nízkými náklady na pracovní sílu není vždy klíčem k úspěchu. Struktura hodnotového řetězce a struktura dodavatelského řetězce jsou neodmyslitelnou součástí tohoto úspěchu. Náklady sice zůstávají i nadále nejdůležitějším faktorem, nesestávají však pouze z nákladů na práci, ale také z nákladů souvisejících s logistikou a řízením. Studie potvrzuje, že mezi třemi hlavními důvody, jež vedly podniky k tomu, aby se vrátily, byly nižší než očekávané úspory (50 %), problémy s kvalitou (43 %) a blízkost k trhu (36 %). Mezi další důvody patří schopnost respektovat přísné dodací lhůty, viditelnost a stálost dodavatelů a ochrana duševního vlastnictví.

5.4 Jedním z klíčových faktorů rozhodování je a bude i nadále přístup na trh a k zákazníkům. V některých odvětvích existují geografické překážky pro pokrytí zahraničních trhů, jako jsou například lokální požadavky, v jejichž důsledku se tak strategie delokalizace vlastní výroby za účelem přítomnosti na trhu stává nezbytnou.

5.5 Dostupnost infrastruktury, energií a dopravních služeb má pro podniky zásadní význam. V dnešní době existují země s moderní a dostupnou infrastrukturou, jež mohou konkurovat infrastruktuře evropské. Mělo by se začít vážně uvažovat o budoucích investicích do tohoto odvětví.

5.6 Není radno podceňovat ani velmi důležitou roli odborné přípravy a vzdělávání. Rozvíjející se země investovaly a investují značné prostředky do vzdělávání své mládeže a vytvářejí tak konkurenci pro mladé lidi z našich zemí. Ti vzhledem k nedostatečným pracovním příležitostem v Evropě své země opouštějí. EHSV právě připravuje stanovisko o vztahu mezi vzděláváním, odbornou přípravou a podniky.

⁽²²⁾ Leibl, P., Morefield, R. and Pfeiffer, R. (2011), 'A study of the effects of backshoring in the EU', *Proceedings of the 13th International Conference of American Society of Business and Behavioural Sciences* http://asbbs.org/files/2010/ASBBS_%20Proceedings_13th_Intl_Meeting.pdf.

5.7 Evropská konfederace odborových svazů (ETUC – *European Trade Union Confederation*) přijala dne 7. listopadu 2013 investiční plán pro kvalitní pracovní místa a udržitelnou budoucnost, jehož cílem je obnovit růst v Evropě a vytvořit až 11 milionů pracovních míst a motivovat nadnárodní podniky, aby svou činnost přenesly do Evropy, kde existuje dynamická poptávka.

5.8 Delokalizace velkých průmyslových podniků měla přímý dopad na malé a střední podniky (MSP), neboť se tak snížily zakázky na výrobu součástek. Například automobilové odvětví přesunulo výrobu do rozvíjejících se zemí, a to zejména z důvodu rostoucí poptávky na těchto trzích. V automobilovém odvětví by výhledově mělo dojít ke ztrátě 70 000 až 85 000 pracovních míst.

5.9 Odvětví kovodělných výrobků předpokládá silnou poptávku, jež bude do roku 2025 až ze dvou třetin vycházet z rozvíjejících se zemí. Proto musí toto odvětví vytvořit síť místních kontaktů a zajistit si přítomnost na trhu. Evropský průmysl zpracování kovů a evropské strojírenství se přesouvají na rozvíjející se trhy, a to nejen z důvodu nákladů, ale také za poptávkou (podle strategie „*in country for country*“) a za účelem zajištění dodávek výrobků a služeb výrobcům i místním spotřebitelům.

5.10 V průběhu veřejného slyšení v Bergamu byly učiněny tyto závěry ⁽²³⁾:

- delokalizace neustala;
- možnými řešeními jsou tzv. *backshoring* a *nearshoring*, ale nejsou to jediná možná řešení;
- relokalizovaná pracovní místa ne vždy přesně odpovídají pracovním místům, jež byla delokalizována (různý počet, různé pracovní profily);
- podnikatelé musí brát v úvahu celkové náklady na zajištění dodávek (tzv. *total cost of sourcing*), a nikoliv jen pracovní náklady (investice do pracovního kapitálu, revize vadných dílů);
- odbory musí zvážit jednotkové náklady práce, a nikoliv náklady práce na odpracované hodiny (inovace výrobků/postupů, organizace práce);
- odpovědní političtí činitelé musí vzít v úvahu všechny faktory ovlivňující podnikání.

V Bruselu dne 29. dubna 2014

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Henri MALOSSE

⁽²³⁾ Uni-Club MoRe Back-reshoring Research Group.